

O'ZBEKISTON VA GERMANIYA DAVLATLARI O'RTASIDAGI IQTISODIY, IJTIMOIIY VA TA'LIM SOHASIDAGI ALOQALAR

Xushvakov Muhammadjon Alijon o'g'li

(Andijon davlat universiteti tarix fakulteti 303-guruh talabasi)

Abdullayev Begzodbek Xusniddin o'g'li

(Andijon davlat universiteti tarix fakulteti o'qituvchisi)

Annotatsiya: Mazkur maqolada O'zbekiston va Germaniya davlatlari o'rtasidagi iqtisodiy va siyosiy aloqalar va ta'lim sohasidagi hamkorliklar bayon etilgan.

Kalit so'zlar: Infratuzilma, treninglar, demokratiya, stipendiya, akademik almashinuv, Angela Merkel, shartnomlar, Germaniya, fundamental intilishlar.

Abstract: This article describes economic and political relations between Uzbekistan and Germany, as well as cooperation in the field of education.

Key words: Infrastructure, training, democracy, scholarship, academic exchange, Angela Merkel, contracts, Germany, fundamental aspirations.

Germaniya O'zbekiston mustaqilligini 1991-yil 31-dekabrda, mamlakat Sovet Ittifoqidan mustaqilligini e'lon qilganidan ko'p o'tmay tan oldi. O'tgan yillar davomida ikki davlat turli iqtisodiy, siyosiy va madaniy masalalarda hamkorlik qilib kelgan. Germaniya O'zbekistonga, xususan, ta'lim va infratuzilma sohalarini rivojlantirish uchun ham yordam ko'rsatdi. Ammo, inson huquqlari guruhlari O'zbekistonning inson huquqlari va demokratiya bo'yicha o'rnini haqida xavotir bildirmoqda. Germaniya O'zbekistondagi inson huquqlari ahvolini tanqid qilib, mamlakatdagi vaziyatni yaxshilashga chaqirdi. Umuman olganda, Germaniya va O'zbekiston o'rtasidagi diplomatik munosabatlar konstruktiv bo'ldi, biroq bu yo'lda ba'zi qiyinchiliklarga duch keldi. 2019-yilda Germaniya kansleri Angela Merkel O'zbekistonga tarixiy tashrif bilan keldi va so'nggi o'n yil ichida mamlakatga tashrif buyurgan birinchi Germaniya kansleri bo'ldi. Merkel tashrifi davomida O'zbekiston rasmiylari bilan iqtisodiy hamkorlik, inson huquqlari va fuqarolik jamiyatini rivojlantirish masalalarini muhokama qildi. So'nggi yillarda Germaniya ham xorijda ta'lim oluvchi O'zbekistonlik talabalar uchun asosiy yo'nalishga aylandi. Ikki davlat o'rtasida ta'lim almashinuv dasturlarini kengaytirish va universitetlari o'rtasidagi hamkorlikni oshirish bo'yicha kelishuvlar imzolandi. Biroq, O'zbekistondagi inson huquqlari, xususan, so'z va yig'ilishlar erkinligi bilan bog'liq muammolar hanuzgacha mavjud. 2020-yilda Germaniya va BMTdagi boshqa o'nlab davlatlar O'zbekistonni siyosiy mahbuslarni ozod qilishga va inson huquqlarini hurmat qilishga chaqirdi. Ushbu qiyinchiliklarga qaramay, Germaniya va O'zbekiston diplomatik

munosabatlarini saqlab qoldi va o'zaro manfaatli turli masalalar bo'yicha hamkorlikni davom ettirmoqda.

Germaniya va O'zbekiston o'rtasida 1992-yilda diplomatik munosabatlar o'rnatilganidan buyon ikki davlat o'rtasida ta'lim sohasida muhim aloqalar mavjud. Germaniya O'zbekistonda oliy ta'limni rivojlantirish, O'zbekistonlik talabalarga Germaniyadagi universitetlarda tahsil olish uchun stipendiyalar taqdim etish hamda Germaniya va O'zbekiston universitetlari o'rtasida hamkorlik aloqalarini o'rnatishda asosiy hamkor bo'lib kelgan. O'tgan yillar davomida Germaniya O'zbekistondagi turli ta'lim loyihalarini qo'llab-quvvatladi, jumladan, kasb-hunar ta'limi muassasalari uchun treninglar va maslahatlar berish hamda O'zbekistonda nemis tilini rivojlantirishni qo'llab-quvvatlash. So'nggi yillarda O'zbekistonda nemis tili kurslari va til markazlari tashkil etilgani ham ko'paymoqda. Bundan tashqari, ikki davlat o'rtasida ta'lim va madaniyatga oid ko'plab ikki tomonlama shartnomalar imzolangan bo'lib, ular Germaniya va O'zbekistondagi universitetlar, ilmiy muassasalar va ta'lim tashkilotlari o'rtasida hamkorlik va almashinuvni yo'lga qo'ygan. Umuman olganda, Germaniya va O'zbekiston o'rtasidagi ta'lim sohasidagi aloqalar mustahkam bo'ldi va rivojlanib bormoqda, ikki tomon ham ikki davlat o'rtasidagi munosabatlarni mustahkamlashda ta'lim va madaniy almashinuv muhimligini e'tirof etadi. Germaniya va O'zbekiston o'rtasidagi 1991-2021 yillardagi ta'lim munosabatlariga oid qo'shimcha tafsilotlar: 1994-2014-yillarda Germaniya o'zining Akademik almashinuv xizmati (DAAD) orqali o'zbekistonlik talabalarga Germaniya universitetlarida o'qish uchun 4700 ga yaqin stipendiya ajratdi. 1995-yilda Germaniya ko'magida Toshkent xalqaro maktabi tashkil etilgan bo'lib, u O'zbekistondagi turli millat o'quvchilariga, jumladan, nemis tili kurslariga ta'lim beradi. 2008-yilda Toshkentda Nemis-O'zbek universiteti tashkil etilgan bo'lib, u muhandislik, iqtisod va tilshunoslik va boshqalar bo'yicha dasturlarni taklif etadi. 2012-yilda Inson huquqlari bo'yicha O'zbek-Germaniya Forumi tashkil etilgan bo'lib, uning maqsadi ta'lim va madaniy tashabbuslar orqali O'zbekistonda inson huquqlari va demokratiyani rivojlantirishga qaratilgan. Germaniya hukumati O'zbekistonda yangi maktablar qurish va o'quv materiallarini ishlab chiqish kabi turli ta'lim loyihalarini ham moliyalashtirdi. So'nggi yillarda Germaniya va O'zbekiston o'rtasidagi munosabatlarda kasbiy ta'lim va kasb-hunar ta'limiga (VET) e'tibor kuchaymoqda, Germaniyaning O'zbekistondagi Savdo palatasi kabi nemis tashkilotlari O'zbekistondagi kasb-hunar ta'limi muassasalari uchun trening va maslahatlar bermoqda. Germaniya va O'zbekiston o'rtasidagi ta'lim sohasidagi munosabatlar akademik almashinuv, til ta'limi va kasb-hunar ta'limi kabi sohalarda hamkorlik va o'zaro yordam bilan ajralib turadi.

Ma'lumki, siyosiy aloqa hamisha iqtisodiy sheriklikka yo'l ochadi, xalqaro miqyosda har ikki davlatning siyosiy qarashlari o'xshash bo'lganligidan O'zbekiston va Germaniya o'rtasidagi munosabatlar tabora chuqurlashib bormoqda. 1991-yil 31-dekabrda Germaniya Federativ Respublikasi O'zbekiston Respublikasi mustaqilligini tan oldi va birozdan keyin, 1992-yil 6-martda mamlakatlarimiz o'rtasida diplomatik munosabatlar o'rnatildi. O'zbekiston Sharqiy va G'arbiy Germaniyaning bir davlatga birlashganidan so'ng mustaqillikka erishdi. Germaniyaning birlashishi bilan GFR tashqi siyosatida paradigma o'zgarishi yuz berdi. Butun dunyoda tinchlik va xavfsizlikni saqlash Germaniyaning ustuvor vazifalari ro'yxatiga kiritilgan. Nemis diplomatiyasi zarur resurslar va siyosiy iroda bilan o'z faoliyati geografiyasini ancha kengaytirdi. O'z navbatida O'zbekiston ham boshidan Markaziy Osiyo va qo'shni mintaqalarda tinchlik, barqarorlik va hamkorlikka yo'naltirilgan tashqi siyosat yo'nalishini tanladi. Ikki mamlakatning ana shunday mushtarak fundamental intilishlari xalqaro munosabatlardagi yaqinligimizni, o'tkir global muammolarda tub qarama-qarshiliklar yo'qligini belgilab berdi.

O'zbekiston va Germaniya diplomatiyasining asosiy yo'nalishlari juda o'xshash. Germaniya tashqi siyosati uzluksizlik va ishonchlilik uchun ishlab chiqilganligi umumiy qabul qilingan. U sheriklik va manfaatlar muvozanati bilan ajralib turadi. O'zbekiston tashqi siyosati ham o'zining to'g'riligi, hisobdorligi va izchilligi bilan ajralib turadi. Xavfsizlikning ajralmasligi tamoyili asosida xalqaro barqarorlikni ta'minlashda mas'uliyatli ishtirok etish. Har ikki davlatning siyosati keng qamrovli xavfsizlik konsepsiyasiga asoslanadi va kompleks yondashuvga qaratilgan. O'zbekiston Germaniyaning Birlashgan Millatlar Tashkiloti doirasida tinchlik va xavfsizlikni saqlash bo'yicha faol sa'y-harakatlarini tan oladi va Berlining BMTni tub islohotlar orqali mustahkamlash bo'yicha takliflarini qo'llab-quvvatlaydi. Bugungi kunda Germaniya Birlashgan Millatlar Tashkilotiga AQShdan keyin ikkinchi eng yirik donor va tinchlikparvar kuchlari soni bo'yicha ikkinchi o'rinda turadi.

So'nggi yillarda Germaniya va O'zbekiston o'rtasidagi diplomatik munosabatlar rivojlanib, takomillashib bormoqda. Ikki davlat o'rtasidagi hamkorlik turli sohalarida, jumladan, savdo, madaniyat, ta'lim, inson huquqlari sohalarida faollashdi. Germaniya va O'zbekiston o'rtasida bir qancha yangi iqtisodiy shartnomalar imzolangani diqqatga sazovor voqea bo'ldi. Ushbu kelishuvlar savdo hajmini oshirib, sarmoyaviy va iqtisodiy hamkorlik uchun yangi imkoniyatlar ochdi. Nemis kompaniyalari ham O'zbekistonning qayta tiklanadigan energiya manbalari va infratuzilma kabi ustuvor tarmoqlariga sarmoya kiritishga katta qiziqish bildirgan. Hamkorlikning yana bir muhim yo'nalishi madaniy-ma'rifiy almashinuvlardir. O'zbekiston rang-barang va boy madaniy merosga ega va so'nggi yillarda Germaniya madaniyat muassasalari va universitetlari o'zbekistonlik hamkasblari bilan yaqinroq hamkorlik qilishga intilmoqda. Germaniyaning bir qancha universitetlari talabalar almashinuvi, ilmiy

hamkorlik va akademik dasturlarni amalga oshirish uchun o'zbekistonlik hamkasblari bilan hamkorlik aloqalarini o'rnatgan. Bundan tashqari, inson huquqlari masalasi Germaniya va O'zbekiston o'rtasidagi muhim muhokama mavzusi bo'lib qolmoqda. Germaniya bir necha bor O'zbekistondagi inson huquqlari bilan bog'liq vaziyatdan xavotir bildirgan va O'zbekiston hukumatini bu borada vaziyatni yaxshilash choralarini ko'rishga undagan. Shunga qaramay, ikki davlat bu borada konstruktiv muloqotni davom ettirdi. Umuman olganda, Germaniya va O'zbekiston o'rtasidagi diplomatik munosabatlar so'nggi yillarda mustahkamlanib, chuqurlashib bormoqda, ikki davlat ham umumiy maqsad va vazifalar sari intilmoqda. Savdo, madaniyat, ta'lim va inson huquqlari asosiy e'tibor sohalari bo'lib, so'nggi bir necha yil ichida bu sohalarning har birida sezilarli o'zgarishlar bo'ldi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Germaniya Federativ Respublikasi iqtisodiy boshqaruv shakllari www.gazeta.uz 2. O'zbekiston va Germaniya iqtisodiyoti <https://www.gazeta.uz/oz/2023/02/21/tashqisavdo/>
2. Iqtisodiy statistika bo'yicha rasmiy manba www.stat.uz
3. Ўзбекистон Республикасининг ижтимоий-иқтисодий ҳолати. 2018йил январь-декабрь. Статистик тўплам.-Т.,ДСҚ, 2019.-87-бет.
4. Redaktionelle Leitung. Diplom- Volkswirt Michael Bauer, Dr. Hildegard Hogen Das Lexikon der Wirtschaft. 5. Kaufmann D., Kaliberda A. Integrating the Unofficial Economy into Dynamics of PostSocialist Economies: